

Sygn. akt I ACa 201/23

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 27 maja 2024 r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący	: sędzia	Andrzej Kordowski
Protokolant	:	Katarzyna Jamiolkowska

po rozpoznaniu w dniu 27 maja 2024 r. w Białymstoku

na rozprawie

sprawy z powództwa **M. P.**

przeciwko **Bankowi (...) S.A. w G.**

o ustalenie i zapłatę

na skutek apelacji pozwanego

od wyroku Sądu Okręgowego w Białymstoku

z dnia 30 listopada 2022 r. sygn. akt I C 1370/21

I. **oddala apelację;**

II. **zasądza od pozwanego na rzecz powódki kwotę 4.050 zł. z ustawowymi odsetkami za opóźnienie liczonymi od dnia uprawomocnienia się orzeczenia zasądzającego te koszty, do dnia zapłaty, tytułem kosztów instancji odwoławczej.**

Andrzej Kordowski

Sygn. akt I ACa 201/23

UZASADNIENIE

Powódka M. P. w pozwie skierowanym przeciwko pozwanemu Bankowi (...) S.A. w G. wniosła o: ustalenie, że umowa kredytu nr (...) z 20 grudnia 2006 r., zawarta pomiędzy nią a (...) Bankiem S.A. w G. jest nieważna oraz zasądzenie od pozwanego na jej rzecz kwoty 160.393,54 zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od 8 lipca 2021 r. do dnia zapłaty. Wniosła także o zasądzenie na jej rzecz od pozwanego kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Pozwany wniosł o oddalenie powództwa w całości na koszt powódki.

Wyrokiem z 30 listopada 2022 r. Sąd Okręgowy w Białymstoku ustalił, że umowa kredytu nr (...) z 20 grudnia 2006 r. zawarta pomiędzy powódką a (...) Bankiem S.A. w G. (obecnie Bank (...) S.A. w G.) jest nieważna (pkt I); zasądził od pozwanego na rzecz powódki kwotę 160.393,54 zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie liczonymi od dnia uprawomocnienia się niniejszego wyroku do dnia zapłaty (pkt II); oddalił powództwo w zakresie pozostałych odsetek (pkt III); zasądził od pozwanego na rzecz powódki kwotę 1.000 zł tytułem kosztów procesu (pkt IV) oraz kwotę 5.417 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia uprawomocnienia się wyroku do dnia zapłaty (pkt V).

Orzeczenie to oparto o następujące ustalenia faktyczne i ocenę prawną.

Powódka zawarła w dniu 20 grudnia 2006 r. z poprzednikiem prawnym pozwanego (...) Bankiem S.A. w G. umowę kredytu nr (...). Skredytowana kwota wynosiła 180.954,95 zł i była indeksowana do CHF. Służyła sfinansowaniu części kosztów budowy domu mieszkalnego położonego w W..

W dniu wypłaty saldo było wyrażane w walucie, do której indeksowany jest kredyt według kursu kupna tej waluty, podanego w tabeli kursów kupna/sprzedaży dla kredytów hipotecznych udzielanych przez (...) Bank S.A., opisaną szczegółowo w § 17. Spłata kredytu następowała w formie obciążenia należną kwotą rachunków wskazanych przez Bank według kursu sprzedaży waluty, do której indeksowany był kredyt podanego w Tabeli kursów kupna/sprzedaży ogłoszonego przez Bank w dniu wpływu środków do Banku (§ 1 ust. 1, § 7 ust. 2 i § 10 ust. 6 umowy).

§ 17 Umowy zawierał odniesienie do Tabeli Kursów kupna/sprzedaży i stanowił, że do rozliczania transakcji wypłat i spłat kredytów stosowane są odpowiednio kursy kupna/sprzedaży dla kredytów hipotecznych udzielonych przez (...) Bank S.A. walut zawartych w ofercie Banku. Kursy kupna określa się jako średnie kursy złotego do danych walut ogłoszone w tabeli kursów średnich NBP minus marża kupna. Kursy sprzedaży określa się jako średnie kursy złotego do danych walut ogłoszone w tabeli kursów średnich NBP plus marża sprzedaży.

Dowody z dokumentów prywatnych w postaci stanowisk i opinii innych podmiotów Sąd Okręgowy potraktował jako wyraz poglądów wzmocniających argumentację strony postępowania. Oparł się na zeznaniach powódki, które uznał za wiarygodne. Z jej relacji wynikało, że nie miała zdolności kredytowej w PLN. Skorzystała z zaproponowanego jej kredytu w CHF. Nie wiedziała jaką kwotę pobierze Bank w danym miesiącu. Nie negocjowała zapisów umowy. Potwierdziła, że zna konsekwencje unieważnienia umowy.

Zeznania świadka na piśmie E. B. okazały się nieprzydatne dla rozstrzygnięcia. Świadek nie pamiętała okoliczności związanych z zawarciem umowy.

Sąd Okręgowy oddalił wniosek o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego uznając, że ocena okoliczności istotnych dla rozstrzygnięcia nie wymaga wiedzy specjalistycznej.

W oparciu o powyższe ustalenia Sąd Okręgowy uznał, że umowa stron narusza art. 353¹ k.c. Powoduje to jej nieważność na gruncie art. 58 § 1 k.c. Nadto zawarte w niej klauzule przeliczeniowe mają abuzywny charakter (art. 385¹ k.c.). Sąd podkreślił, że powódka posiada status konsumenta. Postanowienia umowne, określające główne świadczenie, nie zostały jednak z nią indywidualnie uzgodnione. Nie odwoływały się do ustalonego w sposób obiektywny kursu CHF lecz pozwalały w rzeczywistości Bankowi kształtować ten kurs w sposób dowolny. Powódce nie udzielono rzetelnej informacji o ryzyku kursowym. Postanowienia te były sprzeczne z dobrymi obyczajami oraz rażąco naruszały zasadę równowagi kontraktowej na niekorzyść powódki. W efekcie musiały być wyeliminowane z umowy. Nie mogły zostać zastąpione innym mechanizmem przeliczeniowym, opartym na przepisach kodeksu cywilnego. Umowa stron, po usunięciu tych postanowień upadła. Należało ją więc uznać za nieważną. W związku z tym powódce przysługuje wierzytelność o zwrot wszystkiego tego, co spełniła w wykonaniu nieważnej czynności prawnej (art. 410 § 1 k.c.). Zobowiązanie stało się wymagalne z chwilą uprawomocnienia się orzeczenia i od tej daty inicjatorce postępowania

należały się odsetki ustawowe za opóźnienie. W pozostałym zakresie jej roszczenie odsetkowe należało oddalić. Rozstrzygnięcie o kosztach procesu zapadło na podstawie art. 98 k.p.c.

Apelację od tego wyroku wywiódł **pozwany**. Zaskarżył go w części, w jakiej powództwo zostało uwzględnione oraz w zakresie rozstrzygnięcia o kosztach procesu i zarzucił naruszenie:

1. **art. 235² § 1 pkt 1 i 2 k.p.c. w zw. z art. 227 k.p.c. w zw. z art. 278 k.p.c.** poprzez pominięcie wniosku o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego, który miał wykazać, że Bank stosował kursy rynkowe; umowa miała charakter walutowy; nie wystąpiło pokrzywdzenie powódki poprzez stosowanie kursów z tabeli Banku;

2. **art. 299 k.p.c. w zw. z art. 233 § 1 k.p.c.** poprzez poczynienie ustaleń faktycznych w przeważającej części na podstawie zeznań powódki i błędne ustalenie, że umowa nie była negocjowana oraz, że powódki nie poinformowano o ryzyku, podczas gdy co innego wynika z dowodów z dokumentów; dowód z przesłuchania stron ma charakter posiłkowy; powódka była bezpośrednio zainteresowana wynikiem sprawy zatem jej zeznania powinny być poddane uważnej a nie wybiórczej ocenie;

3. **art. 299 k.p.c. w zw. z art. 233 § 1 k.p.c.** poprzez dowolną ocenę dowodu z zeznań powódki a w konsekwencji dokonanie ustaleń sprzecznych z treścią pozostałego materiału dowodowego i błędne przyjęcie, że umowa nie podlegała negocjacji, podczas gdy co innego wynika z dokumentów m.in. z wniosku kredytowego;

4. **art. 233 § 1 k.p.c.** poprzez ustalenie, że pozwany dysponował pełną dowolnością w kształtowaniu kursów walut poprzez dowolne kształtowanie marży Banku, podczas gdy § 17 umowy zawiera precyzyjne wskazanie, w jaki sposób określa się kurs kupna oraz kurs sprzedaży stosowany do rozliczania wypłat i spłat kredytów, a kursy te są wprost powiązane z kursami stosowanymi przez NBP;

5. **art. 385¹ § 1 i 2 k.c.** poprzez błędną wykładnię i uznanie postanowień dotyczących indeksacji za niedozwolone, podczas gdy nie spełniają przesłanek abuzywności;

6. **art. 385⁽¹⁾ § 1 i § 2 k.c. w zw. z art. 6 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13/EWG** poprzez uznanie za bezskuteczne wszystkich postanowień umowy regulujących indeksację, podczas gdy, co najwyżej zobowiązanie powódki do zapłaty marży może mieć charakter abuzywny, co powinno prowadzić do ewentualnego stwierdzenia, że tylko to zobowiązanie nie wiąże powódki – co wynika z wyroku TSUE z 29 kwietnia 2021 r., C-19/20 oraz wyroku Sądu Najwyższego z 1 czerwca 2022 r., II CSKP 364/22;

7. **art. 385¹ § 1 i § 2 k.c. w zw. z art. 6 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13/EWG** poprzez uznanie umowy za nieważną bez uprzedniego wskazania powódce wszelkich konsekwencji abuzywności klauzul oraz skutków upadku umowy;

8. **art. 189 k.p.c.** poprzez uznanie, że powódka posiada interes prawny w żądaniu ustalenia nieistnienia stosunku prawnego, podczas gdy przysługuje jej dalej idące roszczenie o zapłatę;

W oparciu o powyższe zarzuty pozwany wniósł o rozpoznanie postanowienia Sądu Okręgowego w przedmiocie pominięcia wniosku dowodowego pozwanego o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego sądowego oraz dopuszczenie i przeprowadzenie tego dowodu w postępowaniu odwoławczym; zmianę zaskarżonego wyroku poprzez oddalenie powództwa w całości i zasądzenie na jego rzecz od strony powodowej kosztów procesu za obie instancje według norm przepisanych ewentualnie uchylenie wyroku w zaskarżonej części i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji.

W odpowiedzi na apelację powódka wniosła o jej oddalenie na koszt skarżącego.

W piśmie procesowym z 10 lutego 2023 r. pozwany podniósł zarzut zatrzymania (k. 322 i nast.).

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja pozwanego nie zasługiwała na uwzględnienie, podobnie, jak zgłoszony przez niego zarzut zatrzymania.

Sąd Okręgowy poczynił w niniejszej sprawie prawidłowe i wystarczające ustalenia faktyczne, które znajdują oparcie w materiale dowodowym sprawy. Dokonując, w ramach swych kompetencji, własnej analizy tego materiału Sąd Apelacyjny nie znalazł podstaw do przyjęcia ustaleń odmiennych. W związku z tym ustalenia Sądu I instancji uznał za własne, rezygnując jednocześnie z ich ponownego, szczegółowego przytoczenia.

Na aprobatę zasługiwała także ocena prawna tego Sądu, wskazująca na abuzywny charakter zapisów odsyłających do kursów walut z Tabeli kursowej Banku (tj. § 1 ust. 1, § 7 ust. 2, § 10 ust. 6 oraz § 17), ujętych w zawartej przez powódkę z poprzednikiem prawnym pozwanego umowie kredytu. Podzielić należy również stanowisko Sądu Okręgowego, że umowa stron jest nieważna jednak podstawą tej nieważności nie jest art. 353¹ k.c. w zw. z art. 58 § 1 k.c. lecz występowanie w umowie niedozwolonych klauzul waloryzacyjnych, których eliminacja oraz niemożność ich zastąpienia innym mechanizmem przeliczeniowym sprawia, że umowa nie może być wykonywana, co musi skutkować jej upadkiem.

W kontekście powyższego wskazać trzeba, że przepisy art. 385¹ – 385³ k.c. są elementem szerszego systemu ochrony konsumenta przed wykorzystaniem silniejszej pozycji kontraktowej przedsiębiorcy wynikającej z możliwości jednostronnego kształtowania treści postanowień umowy w celu zastrzeżenia klauzul niekorzystnych dla konsumentów (klauzul abuzywnych) i zarazem stanowią rdzeń tego systemu, wprowadzając instrument wzmożonej, względem zasad ogólnych wyrażonych art. 58 § 1 i 2 k.c., art. 353¹ k.c. i art. 388 k.c., kontroli treści postanowień występujących w obrocie konsumenckim, a także wprowadzają szczególną, odbiegającą od zasad ogólnych sankcję mającą niwelować niekorzystne skutki zastosowania klauzul abuzywnych (por. np.: Prawo zobowiązań – część ogólna, red. E. Łętowska, Warszawa 2013, s. 762). Przepisy art. 385¹ i nast. k.c. stanowią implementację w polskim prawie postanowień Dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich, co rodzi określone konsekwencje dla ich wykładni. Przede wszystkim musi ona prowadzić do takich rezultatów, które pozwolą urzeczywistnić cele ww. dyrektywy. W świetle postanowień Dyrektywy 93/13, korzystanie z uprawnień zmierzających do ochrony konsumenta dotkniętego nieuczciwymi warunkami umownymi nie jest obowiązkowe, gdyż w określonych sytuacjach konsument może być zainteresowany utrzymaniem i dalszym wykonywaniem umowy, pomimo iż zawiera ona nieuczciwe postanowienia. Postanowienie takie, w przeciwieństwie do czynności prawnej nieważnej z mocy art. 58 k.c., może być konwalidowane przez konsumenta, który może udzielić następnie świadomej i wolnej zgody na to postanowienie i w ten sposób przywrócić mu skuteczność z mocą wsteczną (zob. uchwała Sądu Najwyższego z 7 maja 2021 r. III CZP 6/21, uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17, wyrok TSUE z 3 października 2019 r., C-260/18). Ocena umowy kredytowej zawierającej wadliwe klauzule indeksacyjne jako nieważnej na podstawie art. 58 k.c. w zw. z art. 353¹ k.c. prowadziłaby do uszczuplenia praw konsumenta, gdyż niweczyłaby przyznaną mu możliwość podjęcia wiążącej decyzji co do sanowania niedozwolonej klauzuli i sprzeciwienia się udzieleniu mu ochrony konsumenckiej.

Ponadto, co istotne, sankcja wywodzona z normy art. 385¹ k.c. ma charakter jednostronny – nieuczciwe warunki w umowach zawieranych z konsumentami nie są wiążące dla konsumenta, podczas gdy przedsiębiorca jest nimi związany. Dlatego określa się je jako sankcje bezskuteczności zawieszanej na korzyść konsumenta. Kwalifikacja czynności prawnej jako bezwzględnie nieważnej oznacza, że jest ona nieważna od początku (ab initio) i z mocy prawa (ipso iure – bez konieczności powoływania się na ten fakt), a powołać może się na nią każdy (erga omnes), choć legitymacja czynna w postępowaniu o stwierdzenie nieważności czynności prawnej ograniczona jest do podmiotów, które w ustaleniu nieważności mają interes prawny (art. 189 k.p.c.). Tym samym także przedsiębiorcy, stosującemu w umowach z konsumentami nieuczciwe warunki umowne, służyłoby uprawnienie do powołania się w każdym czasie na nieważność umowy z powodu jej sprzeczności z prawem lub z zasadami współżycia społecznego (art. 58

k.c.) i wyprowadzania z tego konsekwencji m.in. co do zwrotu wykonanego przez niego świadczenia bez względu na stanowisko i interesy konsumenta.

Powyższe, w ocenie Sądu Apelacyjnego, sprzeciwia się stanowisku Sądu Okręgowego, iż przepis ogólny stanowiący o nieważności umowy z powodu jej sprzeczności z prawem lub zasadami współżycia społecznego (art. 58 k.c.) na skutek zamieszczenia w niej postanowień niedozwolonych wyprzedza zastosowanie art. 385¹ k.c. Trafnie w uchwale z dnia 28 kwietnia 2022 r., III CZP 40/22, Sąd Najwyższy wskazał, że „Sprzeczne z naturą stosunku prawnego kredytu indeksowanego do waluty obcej są postanowienia, w których kredytodawca jest upoważniony do jednostronnego oznaczenia kursu waluty właściwej do wyliczenia wysokości zobowiązania kredytobiorcy oraz ustalenia wysokości rat kredytu, jeżeli z treści stosunku prawnego nie wynikają obiektywne i weryfikowalne kryteria oznaczenia tego kursu. Postanowienia takie, jeśli spełniają kryteria uznania ich za niedozwolone postanowienia umowne, nie są nieważne, lecz nie wiążą konsumenta w rozumieniu art. 385¹ k.c.”

Przechodząc do dalszych zarzutów skarżącego, wskazać trzeba, że co prawna zgłosił zarzuty naruszenia art. 233 § 1 k.p.c., niemniej, o czym będzie jeszcze mowa, okazały się nietrafne. Z tych względów zostały ocenione wraz z tą częścią apelacji, która dotyczyła materialnej podstawy zaskarżonego rozstrzygnięcia.

Sąd Okręgowy prawidłowo ocenił dowód z zeznań powódki, uznając go za wiarygodny, w zakresie okoliczności towarzyszących zawarciu umowy. Nie naruszył tym samym dyspozycji art. 299 k.p.c. w zw. z art. 233 § 1 k.p.c. Subsydiarny charakter dowodu z zeznań strony postępowania, nie świadczył o niezasadności przeprowadzenia tego dowodu. Wynikało z niego, że zawarcie podważanej umowy kredytowej, nie zostało poprzedzone właściwym i rzetelnym przedstawieniem kredytobiorczyni konstrukcji kredytu indeksowanego walutą obcą oraz ryzyka, wiążącego się z uzyskaniem takiego finansowania (k. 176v. – 177 i k. 281v.). Zeznań tych, wbrew temu co podnosił pozwany, nie mogły podważyć zaferowane przez niego dowody z dokumentów, dołączone do odpowiedzi na pozew, dotyczące procedur informowania kredytobiorców o ryzyku (k. 117 i nast.), w tym podpisane przez powódkę oświadczenie o poinformowaniu jej o ryzyku związanym z kredytem indeksowanym (k. 97), Informacja dla Klientów (...) Banku (k. 114 – 115) – nie wykazano by ją otrzymała, oświadczenia pracowników Banku: M. C. i W. Z. (k. 124 – 130) oraz zeznania świadka na piśmie E. B., gdyż ci pierwsi nie brali udziału w procedurze zawierania umowy z powódką a ta druga nie pamiętała szczegółów dotyczących okoliczności, jakie towarzyszyły zawarciu umowy kredytu (k. 246 – 247). W tej sytuacji pisemne oświadczenia lub zeznania tych osób, nie mogły stanowić podstawy do czynienia wiążących ustaleń w sprawie.

To samo dotyczy postulowanego przez pozwanego (także na etapie postępowania odwoławczego) dowodu z opinii biegłego sądowego, przy pomocy którego skarżący zmierzał m.in. do wykazania rynkowego charakteru stosowanych kursów. Rodzaj wykorzystywanych kursów czy też mechanizmy determinujące te kursy wpisują się w sferę wykonywania umowy, która jest obojętna z perspektywy oceny zapisów umownych pod kątem abuzywności. Ocenę nieuczciwego charakteru warunków umowy przeprowadza się bowiem w odniesieniu do chwili zawarcia umowy, a nie na datę późniejszą, co akcentuje również Sąd Najwyższy w uchwale 7 sędziów z 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17. W uchwale tej wskazano, że okoliczności, które zaistniały po zawarciu umowy, nie mają znaczenia dla oceny abuzywności ujętych w niej postanowień (zob. również wyrok Sądu Najwyższego z 28 kwietnia 2022 r., II CSKP 40/22). Zasadnie zatem Sąd I instancji uznał za nieprzydatny w sprawie dowód z opinii biegłego sądowego, nie uchybiając przy tym art. 235² § 1 pkt 1 i 2 k.p.c. w zw. z art. 227 k.p.c. w zw. z art. 278 k.p.c. Z tożsamyh przyczyn również Sąd Apelacyjny pominął ten dowód w postępowaniu apelacyjnym.

Łącząca strony umowa nie miała charakteru walutowego, lecz była umową kredytu indeksowanego. Słusznie bowiem zwraca się uwagę w orzecznictwie, że o kredycie walutowym można mówić jedynie wówczas, gdy umowa jednoznacznie ustala kwotę kredytu udzielonego i faktycznie wypłaconego kredytobiorcy w walucie obcej i przewiduje spłatę rat wyłącznie w walucie udzielonego kredytu. W innych przypadkach umowa wprowadzająca mechanizm przeliczenia czy to kwoty udzielonego kredytu, czy to rat kredytu z waluty obcej na złote polskie lub odwrotnie, nie stanowi umowy

kredytu walutowego w opisanym wyżej rozumieniu (tak Sąd Najwyższy w wyrokach z 10 maja 2022 r., II CSKP 694/22 i z 20 maja 2022 r., II CSKP 713/22)

Pozwany nie wykazał, aby warunki umowy kredytu, dotyczące indeksacji zostały indywidualnie uzgodnione (art. 385¹ § 4 k.c.). Umowa opierała się na wzorcu umownym (art. 385¹ § 3 k.c.), a z zeznań powódki jednoznacznie wynikało, że nie miała żadnego wpływu na treść umowy. Na wnioski przeciwne nie naprowadzał przy tym jakikolwiek inny dowód w sprawie, w tym oświadczenia pracowników pozwanego Banku, którzy nie brali udziału w zawieraniu tego kontraktu. Możliwości negocjacji umowy nie potwierdził również świadek składający zeznania na piśmie. E. B. nie pamiętała okoliczności towarzyszących zawieraniu umowy. W szczególności nie pamiętała czy oprócz postanowień dotyczących wcześniejszej spłaty bez prowizji była możliwość negocjowania pozostałych warunków umowy. Okoliczność natomiast, że w § 11 ust. 3 umowy kredytu znalazło się (skądinąd blankietowe) oświadczenie kredytobiorcy o indywidualnym uzgodnieniu postanowień tej umowy nie oznacza jeszcze, że przedmiotowe klauzule, tworzące mechanizm indeksacyjny, były wspólnie ustalane przez strony umowy, i że kredytobiorca miał „rzeczywisty wpływ” na ustalenie ich treści (zob. m.in. postanowienie Sądu Najwyższego z 6 marca 2019 r., I CSK 462/18 oraz wyrok Sądu Najwyższego z 1 marca 2017 r., IV CSK 285/16).

W świetle powyższego, za nieuprawnione uznać należało twierdzenia apelacji, koncentrujące się wokół kwestii wadliwego – zdaniem skarżącego – uznania przez Sąd Okręgowy, że ulokowane w analizowanej umowie kredytowej, klauzule waloryzacyjne, stanowią niedozwolone postanowienia umowne w rozumieniu art. 385¹ k.c. W tym kontekście warto dodać, że argumentacja Sądu Okręgowego, która legła u podstaw takiej konstatacji, znajduje oparcie w bogatym już orzecznictwie sądów powszechnych, Sądu Najwyższego oraz TSUE. Zasygnalizować trzeba, że obecnie nie budzi już sporu, że tego rodzaju klauzule określają główny przedmiot umowy kredytu, a odwołanie się w nich do kursu kupna/sprzedazy waluty z Tabeli kursów Banku jest wystarczającym argumentem za uznaniem ich za niejasne i niejednoznaczne. Tak ukształtowane klauzule pozostają w sprzeczności z dobrymi obyczajami i rażąco naruszają interesy konsumenta (zob. np. wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z 24 czerwca 2021 r., I A Ca 35/21; wyroki Sądu Najwyższego: z 27 listopada 2019 r., II CSK 483/18, z 27 lutego 2019 r., II CSK 19/18, z 15 lutego 2013 r., I CSK 313/12, uchwałę Sądu Najwyższego z 28 kwietnia 2022 r., III CZP 40/22 oraz postanowienie Sądu Najwyższego z 30 sierpnia 2022 r., I CSK 3177/22).

Sąd Apelacyjny nie miał żadnych wątpliwości, że powódka, przy zawarciu umowy, występowała jako konsument w rozumieniu art. 22¹ k.c. Zeznała, że nie prowadziła działalności gospodarczej. Kredyt potrzebny jej był na zakup mieszkania (k. 176v.). Oceny tej nie zmieniał fakt, że była zatrudniona na stanowisku prawniczym, co wynikało z treści wniosku kredytowego. Jak bowiem wskazuje się w orzecznictwie TSUE, pojęcie konsumenta ma charakter obiektywny, a tym samym nie zależy od zasobu wiedzy, jaką posiada konkretna osoba dokonująca czynności konsumenckiej (zob. wyrok TSUE z 21 września 2023 r., C 139/22 pkt 61; wyrok TSUE z 21 marca 2019 r., C 590/17 pkt 24). Podmiot taki, także gdy prezentuje wysoki poziom fachowości i wiedzy, musi być uznany za słabszą i gorzej poinformowaną stronę w stosunku obligacyjnym z profesjonalistą (zob. wyrok TSUE z 21 września 2023 r., C 139/22 pkt 34; wyrok TSUE z 3 września 2015 r., C 110/14 pkt 18, 27). Brak było zatem podstaw do podważenia konsumenckiego charakteru spornej umowy.

Sąd Okręgowy – kierując się poglądami judykatury – słusznie uznał, że zawarte w umowie stron klauzule indeksacyjne (bazujące na kursach walutowych z Tabeli kursowej Banku) są abuzywne, niemniej jednak nie poprzedził tej konkluzji odpowiednio wnikliwym i wyczerpującym wywodem prawnym. Nie ustosunkował się bowiem do podnoszonego w odpowiedzi na pozew zarzutu, że ewentualna abuzywność § 17 umowy dotyczy tylko klauzuli odnoszącej się do marży walutowej Banku, a nie całego § 17 umowy. Skarżący w tym zakresie powoływał się na wyrok TSUE z 29 kwietnia 2021 r. C-19/20, wydany w analogicznej jak niniejsza sprawie. Tymczasem treść § 17 jest o tyle istotna, że zawiera ona odwołanie m.in. do obiektywnego parametru ustalania kursów wymiany walut, jakim jest kurs średni NBP, co może przeczyć tezie o arbitralnym sposobie ustalania kursów przez Bank i jednocześnie stanowi główny argument apelacji. Zauważyć jednak należy, że w omawianym § 17 znajduje się także zapis o marży Banku, którego abuzywny charakter

zdaje się dostrzegać również sam skarżący ewentualnie postulując, by wyeliminować z umowy stron jedynie zapis o marży, a pozostawić zapis o kursie średnim NBP, co mogłoby pozwolić na utrzymanie kontraktu.

Pogłębiając ocenę prawną umowy, wskazać należy, że problem dopuszczalności podziału postanowienia umowy analogicznej, jak opisana w pozwie, analizowany był przez TSUE, w wypowiedzianej przez skarżącego sprawie C-19/20, w której wyrokiem z 29 kwietnia 2021 r. Trybunał wyraził pogląd, iż po wyeliminowaniu nieuczciwego warunku umownego nadal możliwe jest utrzymanie w mocy umowy w pozostałym zakresie. Sąd Apelacyjny w niniejszej sprawie przychylił się do tego stanowiska, lecz zauważył, że choć Trybunał stwierdził (teza 2 wyroku), iż sąd krajowy może usunąć jedynie nieuczciwy warunek umowy zawartej pomiędzy przedsiębiorcą a konsumentem (w wypadku gdy zniechęcający cel dyrektywy 93/13 jest realizowany przez krajowe przepisy ustawowe), zastrzegł jednak, że jest to uzasadnione tylko wtedy, gdy ten element stanowi odrębne zobowiązanie umowne, które może być przedmiotem indywidualnej kontroli pod kątem nieuczciwego charakteru. TSUE szerzej wyjaśnił swoje stanowisko w pkt 71-73 wyroku. I tak, w pkt 71 wskazał, że jedynie gdyby element klauzuli indeksacyjnej, rozpatrywanego w postępowaniu głównym kredytu hipotecznego, dotyczący marży (...), stanowił zobowiązanie umowne odrębne od innych postanowień umowy, które mogłyby być przedmiotem zindywidualizowanego badania jego nieuczciwego charakteru, sąd krajowy mógłby go usunąć.

W ww. orzeczeniu TSUE nawiązał do swojego wyroku z 7 sierpnia 2018 r., C-96/16 i C-94/17, gdzie analizowane były warunki umowy kredytowej dotyczące, odpowiednio, odsetek zwykłych i odsetek za zwłokę i orzeczono, że dyrektywę 93/13 należy interpretować w ten sposób, że nie sprzeciwia się ona orzecznictwu krajowemu, zgodnie z którym konsekwencją nieuczciwego charakteru nienegocjowanego warunku umowy kredytu zawartego z konsumentem ustalającego stopę odsetek za zwłokę jest całkowite zniesienie tych odsetek w ten sposób, że rozpoczyna się naliczanie odsetek zwykłych przewidzianych w tej umowie. W sprawie tej jednak – jak wynika z pkt 76 wyroku – było możliwe wyraźne odróżnienie tych warunków: odsetki za zwłokę zmierzały do ukarania niewykonania przez dłużnika ciężącego na nim obowiązku dokonywania spłat kredytu w terminach uzgodnionych w umowie, zniechęcenia dłużnika do popadania w zwłokę w wykonaniu swoich zobowiązań, a także, w odpowiednim przypadku, do przyznania kredytodawcy odszkodowania z tytułu szkody, jaką poniósł on w wyniku opóźnienia w płatności. Z kolei odsetki zwykłe pełniły funkcję wynagrodzenia za udostępnienie kwoty pieniędzy przez kredytodawcę do czasu jej zwrotu. W takim stanie rzeczy TSUE wskazał, że z dyrektywy 93/13 nie wynika, że wyłączenie lub stwierdzenie nieważności warunku umowy kredytu, ustalającego stopę odsetek za zwłokę z uwagi na nieuczciwy charakter tego warunku, powinno również pociągać za sobą wyłączenie lub stwierdzenie nieważności warunku tej umowy, ustalającego odsetki zwykłe.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, stanowisko TSUE w sprawie C-19/20 wyrażone na tle warunków umowy, takich jak zawarta przez powódkę z poprzednikiem prawnym pozwanego, należy rozumieć w ten sposób, że czym innym jest (niedopuszczalna) modyfikacja niedozwolonego warunku umownego (co naruszałoby odstraszający cel dyrektywy), a czym innym podział warunku na kilka części, z których tylko jedna lub więcej ma niedozwolony charakter. Obowiązkiem sądu krajowego jest zbadanie czy taka, podlegająca usunięciu, część stanowi odrębny obowiązek kontraktowy i czy po jego wyeliminowaniu pozostała część warunku zachowuje sens. Te dwie przesłanki muszą być spełnione łącznie. Decydujące znaczenie ma więc, czy poszczególne składniki warunku umownego statuują odrębne obowiązki kontraktowe, które mogą funkcjonować samodzielnie, niezależnie od siebie.

Analizując treść postanowień § 17 umowy przyjąć należy, że o ile nie ulega wątpliwości, że część warunku umownego zawartego w pkt 2, 3 i 4, która nawiązuje do średniego kursu NBP, jako kursu waluty indeksacji, może funkcjonować samodzielnie, o tyle już budzi wątpliwości, czy warunki uprawniające Bank do modyfikowania średniego kursu NBP „marżą” stanowią odrębne zobowiązanie umowne. W ocenie Sądu Apelacyjnego podstawową funkcją „marży” było kształtowanie kursu waluty CHF, a nie wyłącznie ustalenie odrębnego wynagrodzenia Banku. Niewątpliwie bowiem istnienie i wysokość zobowiązania kredytobiorcy zależały od zapisów dotyczących sposobu ustalania kursu wymiany waluty według kursu NBP, który jest podstawą do zastosowania korekty „marża”. Jest to zatem jedna klauzula waloryzacyjna, a sam zapis „plus/minus marża” nie niesie w sobie samodzielnej treści kontraktowej. Stosowana przez Bank marża jest więc jedynie składową „kursu Banku” – jednym z czynników kształtujących „kurs

Banku” (będący pochodną kursu średniego NBP i marży). Zapisy analizowanego postanowienia „plus/minus marża” nie statuują odrębnego zobowiązania kredytobiorcy, lecz wraz z kursem średnim NBP określają wysokość tego samego zobowiązania: zobowiązania spłaty kredytu o określonym saldzie (zadłużeniu) i składających się na to zobowiązanie określonych rat kapitałowo-odsetkowych. Świadczy o tym także użycie w tym postanowieniu sformułowań „plus” i „minus” jako spójników łącznych w odniesieniu do definiowanych pojęć kursu sprzedaży i kursu kupna.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, klauzuli indeksacyjnej, dotyczącej marży Banku (§ 17 umowy) nie można zakwalifikować jako zobowiązania umownego, odrębnego od innych postanowień umownych, ponieważ wykładni ust. 2-4 § 17 umowy nie można dokonywać z pominięciem § 1, zgodnie z którym „do rozliczania transakcji wypłat i spłat kredytów stosowane są odpowiednio kursy kupna/sprzedaży dla kredytów hipotecznych (...) walut zawartych w ofercie Banku obowiązujące w dniu dokonania transakcji”, a więc przy rozliczeniu transakcji wypłaty (ustaleniu salda kredytu w CHF) stosowany był kurs kupna CHF, zaś do rozliczenia spłaty – kurs sprzedaży CHF, co stanowiło ogólną zasadę wynikającą z umowy. Wykładnia ust. 2-4 § 17 prowadzi do wniosku, że kursy kupna i sprzedaży były określone jako „średni kurs złotego do danych walut ogłoszony w danym dniu roboczym w tabeli kursów średnich NBP minus marża kupna/plus marża sprzedaży”, a zatem nawet jeśli przyjąć, że klauzulą indeksacyjną dotyczącą marży Banku należy obejmować nie tylko wyrażenie „marża kupna”, „marża sprzedaży”, ale także odpowiednio: „minus”, „plus”, „skorygowane o”, to nie można pomijać, że cały § 17 umowy dotyczy sposobu ustalania kursu waluty CHF w Tabeli kursów kupna/sprzedaży stosowanej przez kredytodawcę w celu określenia wysokości wypłaconego kredytu oraz wysokości rat kredytu. W rezultacie, klauzula indeksacyjna w tym wypadku nie kreowała odrębnego zobowiązania, lecz stanowiła element precyzujący zobowiązanie w zakresie określenia wysokości świadczenia głównego stron – wysokości wypłaconego kredytu oraz wysokości spłacanych rat. W § 1 ust. 1, § 7 ust. 2 i § 10 ust. 6 przewidziano bowiem jedno świadczenie (wypłacany kredyt oraz raty kredytu) w wysokości wynikającej z tabeli kursowej Banku, bez wyodrębnienia świadczenia spełnianego według średniego kursu NBP i świadczenia stanowiącego marżę Banku. Dlatego też, w ocenie Sądu Apelacyjnego, elementu klauzuli indeksacyjnej, dotyczącego marży nie można traktować jako zobowiązania umownego odrębnego od innych postanowień umownych, co skutkuje brakiem możliwości ograniczenia eliminacji tylko do tego fragmentu postanowienia umownego jako abuzywnego.

Dodatkowo określony w § 17 mechanizm indeksacyjny, uwzględniający także spread walutowy, jest ze sobą wewnętrznie powiązany w taki sposób, że wyeliminowanie elementu dotyczącego marży skutkowałoby zmianą istoty treści klauzuli indeksacyjnej. Wyeliminowanie elementu dotyczącego marży spowodowałoby bowiem, że kurs kupna i sprzedaży waluty CHF rozumiany byłby wyłącznie jako „średni kurs złotego do danej waluty ogłoszony w tabeli kursów NBP”, a taki zabieg stanowiłby niedopuszczalne przeprowadzenie redukcji utrzymującej skuteczność abuzywnej klauzuli waloryzacyjnej, przez podzielenie jej na część wadliwą i dopuszczalną, co zupełnie zmieniałoby sens § 17 umowy zwłaszcza, że mechanizm indeksacyjny należy rozumieć kompleksowo, a eliminacja mechanizmu indeksacyjnego obejmuje wszystkie postanowienia umowy, które się na nią składają, ponieważ mogą funkcjonować one tylko łącznie. Tym samym, zdaniem Sądu Apelacyjnego, kwestionowane przez powódkę postanowienie dotyczące indeksacji (§ 1 ust. 1, § 7 ust. 2, § 10 ust. 6 w zw. z § 17 umowy) należy traktować jako całość. Przy analizie powyższego zagadnienia Sąd Apelacyjny miał na uwadze także dorobek judykatury, który potwierdza przedstawione wnioski. W orzecznictwie wskazuje się, aby klauzule waloryzacyjne ujmować w sposób kompleksowy, wykluczający odróżnienie części kursowej i części przeliczeniowej (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18 i z 4 kwietnia 2019 r., III CSK 159/17).

Sądowi Apelacyjnemu znane jest przy tym uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z 1 czerwca 2022 r., II CSKP 364/22, w którym Sąd ten analizując analogiczny do występującego w niniejszej sprawie § 17 umowy doszedł do przekonania, że „(...) postanowienie umowne dotyczące marży banku w odniesieniu do ustalania kursu franka szwajcarskiego ma charakter samodzielny, co pozwala na eliminację jedynie elementu odnoszącego się do modyfikacji średniego kursu NBP marżą banku. Równocześnie jest to dopuszczalny środek ingerencji sądowej na podstawie art. 6 Dyrektywy 93/13 i art. 385¹ k.c. Ingerencja w tym zakresie jest wystarczająca dla osiągnięcia celu w postaci postawienia konsumenta w takiej sytuacji faktycznej i prawnej, jak gdyby nieuczciwy warunek nie został zastrzeżony”. Jednakże zauważyć należy, że stanowisko to, jak dotąd, ma charakter jednostkowy, zaś w innej podobnej sprawie, rozpoznanej

przed tut. Sądem, wyrokiem z 22 grudnia 2020 r., I A Ca 745/19, Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (postanowienie z 29 grudnia 2021 r., IV CSK 291/21). Pozostaje ono w opozycji do kształtującej się linii orzeczniczej sądów powszechnych na tle analogicznego § 17, w której przyjmowano brak możliwości „rozszczenia” omawianego warunku umownego i traktowanie go jako jednego i niepodzielnego (zob. np. wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z 4 lutego 2022 r., V A Ca 340/21; wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 21 czerwca 2022 r., I A Ca 111/22; wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z 10 listopada 2021 r., I A Ca 798/20; wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z 18 lutego 2022 r., I A Ca 277/21; wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 9 maja 2022 r., I A Ca 823/21). W uzasadnieniach tychże wyroków przedstawiono przekonującą i często obszerną argumentację w omawianej kwestii, z którą Sąd Apelacyjny w składzie rozpoznającym niniejszą sprawę się zgadza.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, wskazówki TSUE, ujęte w wyroku z 29 kwietnia 2021 r. w sprawie C-19/20, jak też w wyroku z 7 sierpnia 2018 r. w sprawach C-96/16 i C-94/17, nie pozwalają na wniosek, że w tym przypadku, na tle spornej umowy, postanowienie umowne dotyczące marży Banku w odniesieniu do ustalania kursu franka szwajcarskiego ma charakter samodzielny. Nie można zaś wprost odnosić rozważań TSUE dotyczących zobowiązania kredytobiorcy do zapłaty odsetek za zwłokę i odsetek zwykłych do postanowień umowy, której dotyczy niniejsza sprawa, skoro zobowiązania do zapłaty odsetek za zwłokę i odsetek zwykłych dawały się wyraźnie rozróżnić, miały charakter samodzielny, w tym zaś wypadku sytuacja jest inna.

Mając to wszystko na względzie stwierdzić należy, że jakkolwiek Sąd Okręgowy niezbyt wnikliwie potraktował zawarte w umowie stron zapisy dotyczące klauzul indeksacyjnych, to w ostatecznym rozrachunku mankament ten nie zmienia trafności wydanej przez niego oceny, co do abuzywnego charakteru tych klauzul i wpływu tej oceny na dalszy byt umowy.

W realiach niniejszej sprawy nie ziściły się też przesłanki sanujące w postaci „świadomej, wyraźnej, wolnej” rezygnacji kredytobiorcy z powoływania się na abuzywność postanowień oraz nieważność umowy i jej zgody na zastąpienie postanowień abuzywnych zapisami dozwolonymi (zob. uchwałę składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17 oraz wyrok Sądu Najwyższego z 9 maja 2019 r., I CSK 242/18, nie publ.). Tym samym, postanowienia te, w myśl art. 385¹ § 1 zd. 1 k.c., od początku i z mocy samego prawa, nie mogły wiązać powódki (zob. m.in. wyroki Sądu Najwyższego: z 8 września 2016 r., II CSK 750/15; z 14 lipca 2017 r., II CSK 803/16; wyrok TSUE z 20 września 2018 r., C-51/17), chyba że następczo udzieliłaby świadomej, wyraźnej i wolnej zgody na te postanowienia i w ten sposób jednostronnie przywróciłaby im skuteczność (zob. uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17 oraz wyrok TSUE z 3 października 2019 r., C-260/18). W realiach niniejszej sprawy powódka takiej zgody nie wyraziła. Wręcz przeciwnie, stanowczo domagała się ustalenia nieważności umowy kredytu, oświadczając jednocześnie, że znane są jej ewentualne konsekwencje takiej decyzji. Wbrew zarzutowi skarżącego miała zatem możliwość by, czego wymaga TSUE, kontradyktoryjnie przedyskutować okoliczności związane z częściową abuzywnością czynności prawnej (zob. wyrok z 21 lutego 2013 r., C 472/11, pkt 36).

W sprawie brak było podstaw do sanowania umowy poprzez wprowadzenie w miejsce, ujętych w niej postanowień niedozwolonych, innych norm. W świetle aktualnego orzecznictwa sądów powszechnych, Sądu Najwyższego oraz TSUE nie jest dopuszczalne wypełnianie luk w umowie po stwierdzeniu bezskuteczności zawartych w niej postanowień abuzywnych. W uchwale z dnia 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22 wskazano, że w razie uznania, że postanowienie umowy kredytu indeksowanego lub denominowanego odnoszące się do sposobu określania kursu waluty obcej stanowi niedozwolone postanowienie umowne i nie jest wiążące, w obowiązującym stanie prawnym nie można przyjąć, że miejsce tego postanowienia zajmuje inny sposób określenia kursu waluty obcej wynikający z przepisów prawa lub zwyczajów. W razie niemożliwości ustalenia wiążącego strony kursu waluty obcej w umowie kredytu indeksowanego lub denominowanego umowa nie wiąże także w pozostałym zakresie. Stanowisko to znajduje uzasadnienie także w orzecznictwie TSUE, które wyklucza możliwość sanowania czynności prawnej w oparciu o zasady wykładni oświadczeń woli (zob. wyrok TSUE z 18 listopada 2021 r., C 212/20, pkt 79) lub zasady unormowane w art. 56 k.c. czy art. 354 k.c. (zob. wyroki TSUE z 3 października 2019 r. i z 16 marca 2023 r., C 260/18 i C 6/22). Z tych względów nie było podstaw, by klauzule waloryzacyjne odwołujące się do kursów Banku zastąpić kursami średnimi NBP.

Eliminacja abuzywnych zapisów spowodowała upadek całej umowy. Stało się tak ponieważ na skutek stwierdzenia abuzywności klauzuli ryzyka walutowego utrzymanie umowy nie jest możliwe, co dotyczy także klauzul przeliczeniowych przewidujących spread walutowy. Zdaniem TSUE, jest tak zwłaszcza wówczas, gdy unieważnienie tych klauzul doprowadziłoby nie tylko do zniesienia mechanizmu indeksacji oraz różnic kursów walutowych, ale również - pośrednio - do zaniknięcia ryzyka kursowego, które jest bezpośrednio związane z indeksacją przedmiotowego kredytu do waluty. W konsekwencji TSUE orzekł, że art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 nie stoi na przeszkodzie temu, aby sąd krajowy, po stwierdzeniu nieuczciwego charakteru niektórych warunków umowy kredytu indeksowanego do waluty obcej i oprocentowanego według stopy procentowej bezpośrednio powiązanej ze stopą międzybankową danej waluty, przyjął, zgodnie z prawem krajowym, że ta umowa nie może nadal obowiązywać bez takich warunków z tego powodu, iż ich usunięcie spowodowałoby zmianę charakteru głównego przedmiotu umowy (pkt 45). Nie powinno budzić wątpliwości, że o zaniknięciu ryzyka kursowego można mówić w sytuacji, w której skutkiem eliminacji niedozwolonych klauzul kształtujących mechanizm indeksacji jest przekształcenie kredytu złotowego indeksowanego do waluty obcej w zwykły (tzn. nieindeksowany) kredyt złotowy, oprocentowany według stawki powiązanej ze stawką LIBOR. Zarazem należy uznać, że wyeliminowanie ryzyka kursowego, charakterystycznego dla umowy kredytu indeksowanego do waluty obcej i uzasadniającego powiązanie stawki oprocentowania ze stawką LIBOR, jest równoznaczne z tak daleko idącym przekształceniem umowy, iż należy ją uznać za umowę o odmiennej istocie i charakterze, choćby nadal chodziło tu tylko o inny podtyp czy wariant umowy kredytu. Oznacza to z kolei, że po wyeliminowaniu tego rodzaju klauzul utrzymanie umowy o charakterze zamierzonym przez strony nie jest możliwe, co przemawia za jej całkowitą nieważnością/bezskutecznością (zob. uzasadnienie Sądu Najwyższego w wyroku z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18 oraz cytowane tam orzecznictwo, a także uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21).

Wbrew zarzutom skarżącego, po stronie powódki istniał interes prawny w żądaniu ustalenia nieważności umowy. Trzeba podkreślić, że w orzecznictwie – także Sądu Najwyższego – zostało już przesądzone, że w sprawach na tle tzw. kredytów frankowych, kredytobiorcy mają interes prawny, o którym stanowi art. 189 k.p.c., w domaganiu się ustalenia nieważności umowy lub nieistnienia wynikającego z niej stosunku prawnego (i to pomimo przysługującego im roszczenia o zapłatę, które jest roszczeniem dalej idącym), gdyż wyrok ustalający usuwa niepewność prawną co do związania stron ważnym i skutecznym węzłem prawnym, a nadto samoistnie przesądza o treści obowiązków kredytobiorcy względem kredytodawcy wywodzonych z tejże umowy (zob. np. wyrok Sądu Najwyższego z 6 marca 2019 r., I CSK 80/18).

Wobec stwierdzenia, że umowa upadła, powódce przysługiwało roszczenie z art. 410 k.c. w zw. z art. 405 k.c., co oznacza, że sformułowane przez nią żądanie o zapłatę było uzasadnione. Już samo wykonanie nieważnego zobowiązania jest źródłem roszczenia zwrotnego i z tych względów nie ma potrzeby ustalania, czy i w jakim zakresie accipiens został wzbogacany a solvens zubożony (zob. uchwała Sądu Najwyższego z 16 lutego 2021 r. III CZP 11/20; wyrok Sądu Najwyższego z 11 grudnia 2019 r. V CSK 382/18; postanowienie Sądu Najwyższego z 1 marca 2018 r. I CSK 655/17). Oznacza to, że powódka mogła domagać się zwrotu całości tego, co przekazała w wykonaniu nieważnej umowy. Jeżeli więc żądanie zapłaty kwoty 160.393,54 zł mieściło się w zakresie powyższego roszczenia, to było zasadne. Powódce należały się również odsetki ustawowe za opóźnienie jednak datę wymagalności roszczenia należało łączyć nie z datą uprawomocnienia się wyroku lecz z upływem terminu, jaki w reklamacji z 23 czerwca 2021 r. dała pozwanemu na dokonanie zapłaty (art. 455 k.c.). Jest to zgodne z nowym stanowiskiem TSUE zaprezentowanym w wyroku z 7 grudnia 2023 r. (C 140/22). Pomimo tego wyrok nie został zaskarżony przez powódkę, zatem wykluczona była jego zmiana na niekorzyść jedyne skarżącego (art. 384 k.p.c.).

Z uwagi na stanowisko zajęte przez TSUE w ww. wyroku (C-28/22) za nieskuteczny należało uznać podniesiony przez pozwanego na etapie postępowania apelacyjnego zarzut zatrzymania. Trybunał jednoznacznie bowiem stwierdził, że przepisy Dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie skorzystaniu przez bank z prawa zatrzymania w sytuacji, gdyby miało to pozbawić konsumenta możliwości uzyskania odsetek ustawowych za opóźnienie w spełnieniu świadczenia. W postanowieniu z 8 maja 2024 r. Trybunał ponownie wskazał, że skuteczność ochrony przyznanej konsumentom przez dyrektywę 93/13 byłaby zagrożona, gdyby konsumenci ci, powołując się na

prawa, które wywodzą z tej dyrektywy, byli narażeni na ryzyko nieotrzymania odsetek za opóźnienie od kwot, które powinny im zostać zwrócone ze względu na nieważność takiej umowy od momentu upływu terminu nałożonego na przedsiębiorcę do wykonania świadczenia, po tym jak przedsiębiorca ten otrzyma wezwanie do zwrotu tych kwot. Dodał nadto, że skoro w przypadku skutecznego powołania się na prawo zatrzymania stan opóźnienia Banku ustalby, w związku z czym konsument utraciłby w całości albo w części prawo do otrzymania odsetek za zwłokę od momentu wezwania do usunięcia uchybienia skierowanego do tej instytucji, to dopuszczenie takiej możliwości zagrażałoby zarówno skuteczności ochrony przyznanej konsumentom przez dyrektywę 93/13, jak i osiągnięciu zamierzonego przez nią skutku odstrasającego. W związku z tym stwierdził, że Artykuł 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że: stoją one na przeszkodzie wykładni sądowej prawa krajowego, zgodnie z którą w kontekście stwierdzenia nieważności zawartej przez instytucję bankową z konsumentem umowy kredytu hipotecznego z uwagi na nieuczciwy charakter niektórych warunków tej umowy powołanie się przez tę instytucję na prawo zatrzymania prowadzi do uzależnienia przysługującej konsumentowi możliwości uzyskania przez niego zapłaty kwot, które zasądzono od wspomnianej instytucji ze względu na skutki restytucyjne wynikające ze stwierdzenia nieuczciwego charakteru tych warunków, od równoczesnego zaoferowania przez rzeczony konsumenta zwrotu albo zabezpieczenia zwrotu całości świadczenia otrzymanego od tej samej instytucji przez konsumenta na podstawie wspomnianej umowy, niezależnie od spłat dokonanych już w wykonaniu tej umowy. Należy jednocześnie podkreślić, że wykładnia dokonana w powyższym zakresie przez TSUE powinna być respektowana w postępowaniu toczącym się przed sądem krajowym, co wynika z art. 267 TFUE (zob. Funkcjonowanie Unii Europejskiej, Artykuł 267 SPM T. 6 red. Barczak-Oplustil/Sroka 2023, wyd. 1, Legalis). Tego rodzaju założenie stanowi gwarancję realizacji w praktyce zasady jednolitego stosowania prawa unijnego we wszystkich państwach członkowskich. Niewątpliwie bowiem implementacja Dyrektywy 93/13 do porządku polskiego w drodze ustawy oznacza obowiązek takiej jej wykładni, która jest zgodna z dyrektywą, a jeżeli dyrektywa była poddana interpretacji TSUE - zgodnie z tą interpretacją (zob. uchwałę Sądu Najwyższego z 19 listopada 2010 r., III CZP 79/10).

Z tych względów orzeczono jak w pkt I sentencji na podstawie art. 385 k.p.c.

O kosztach postępowania drugoinstancyjnego rozstrzygnięto zgodnie z zasadą unormowaną w art. 98 § 1 i 3 k.p.c. Pozwany przegrał proces w całości, zatem powinien zwrócić powódce opłatę za czynności pełnomocnika w wysokości 4.050 zł wraz z odsetkami (art. 98 § 1¹ k.p.c.; § 2 pkt 6 w zw. z § 10 ust. 1 pkt 2 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych, Dz.U. z 2018 r. poz. 265 ze zm.).

Z uwagi na powyższe orzeczono jak w pkt II sentencji w oparciu o art. 108 § 1 k.p.c.

Andrzej Kordowski